

CUCERIREA ARADULUI DE CĂTRE HABSBURGI (1686) ÎNTR-UN IZVOR VENEȚIAN CONTEMPORAN

Florina CIURE*

THE CONQUEST OF ARAD BY THE HABSBURGS (1686) IN A CONTEMPORARY VENETIAN SOURCE

Abstract

National Library of St. Mark's in Venice hosts a miscellany containing 84 opuscula entitled *Reports of the Imperial armies victories over the Turks*. At number 11 there is a *Very true and distinctive Report of the conquest of Arad fortress in the Upper Hungary under 19. December 1686. By the Imperial Armies With the death of Pasha of Sofia, and thousands of Turks, cut in pieces, and great amount of slaves made prisons, and with a big rich booty, consisting in horses, weapons, and all sorts of Turkish crew, that were in the Square of the Pasha of Sofia*, published in the same year in Venice. This report presents in detail the actions of Imperial armies against the Ottoman army, culminating with the conquest of the city.

Keywords: Arad, 1686, National Library of St. Mark's in Venice, Habsburgs, Ottomans.

Biblioteca Nazionale Marciana din Veneția găzduiește un miscelaneu format din 84 de opusculă și intitulat *Rapoarte despre victoriile armatelor imperiale asupra turcilor*¹. Cel cu numărul 11 conține un *Raport distinct și adevărat despre cucerirea cetății Arad în Ungaria Superioară la 19 decembrie 1686 de către armatele imperiale, cu moartea Pașei de Sofia, a mii de turci, tăiați în bucăți, mare cantitate de sclavi făcuți prizonieri și cu o pradă bogată, constând în cai, arme și orice fel de echipament turcesc care se afla în acea piață a numitului Pașă de Sofia*, tipărit la Veneția în 1686². Lucrearea se înscrie în trendul publicațiilor de popularizare a succeselor obținute de armatele habsburgice care, după asediul eșuat al otomanilor asupra Vienei (1683)³, au reputat

* Muzeul „Țării Crișurilor” din Oradea, florinaciure@gmail.com.

¹ *Relazioni di vittorie delle armi cesaree sopra turchi*.

² VERISSIMA, E DISTINTA RELATIONE DELLA PRESA DI ARAD FORTEZZA Nell'Vngaria Superiore sotto li 19. Decembre 1686. DALL'ARMI CESAREE Con la morte del Bassà di Soffia, e Migliara di Turchi, tagliati á pezzi, e quantità di schiaui fatti prigioni, e con vn grande ricco bottino, consistente in Caualli, Armi, & ogni sorte di equipaggio Turchesco, che si trouaua in quella Piazza di detto Bassà di Soffia. IN VENETIA, MDCLXXXVI, Con Licenza de' Superiori.

³ Printre numeroasele studii dedicate asediului Vienei, a se vedea câteva mărturii contemporane în: *La Sacra Lega contro la potenza ottomana. Successi delle armi imperiali, polacche, venete, e moscoviti; rotte e disfatte di eserciti de' Turchi, Tartari, e ribelli; assedj, e prese di città, piazze, e castelli; acquisti di provincie, di Regni; ribellioni, e sollevazioni nella monarchia ottomana; origine della ribellioni degli Ungheri, con tutti gli accidenti successivamente sopraggiunti dall'anno 1683 sino fine del 1689. Racconti veridici brevemente descritti da Don Simpliciano Bizozzeri, Barnabita Milanese, Milano, 1690, p. 290-297; Luigi Ferdinando Marsili, BRIEVE STORIA, / In cui si narrano le cagioni della passata Guerra/ FRA LO/ IMPERADORE, E LA CASA OTTOMANA, / e ciòche nell'assedio di Vienna, / e per alcun tempo dapoi a Turchi avvenne, / Composta da Uno Storico Turco, /*

victorii de răsunet împotriva Porții, înstăpânindu-se pe fostele teritorii ale Regatului Ungariei⁴.

În perioada anilor 1551-1552 Banatul a devenit o zonă a confruntărilor dintre forțele militare ale Regatului Ungar și trupele otomane⁵. După cucerirea Timișoarei la 22 iulie 1552⁶, cetățile din regiune, inclusiv Aradul, au trecut, rând pe rând, în posesia otomanilor⁷. Poarta și-a instaurat administrația militară în teritoriile nou dobândite, astfel că Aradul a devenit centrul unui sangeac, subordonat vilayetului Timișoarei. Între anii 1554-1556 turcii au ridicat o cetate nouă în Arad, fortificația fiind amplasată pe teritoriul orașului actual, nu pe locul cetății regale și a capitlului. După cucerirea în 1566 a cetății Gyula, centrul sangeacului a fost mutat în această nouă fortificație, ceea ce a dus la diminuarea importanței Aradului. Acest fapt este reliefat de dispozițiile repetate ale autorităților otomane, care vizau demolarea cetăților fără vreo mare importanță strategică, printre acestea incluzând și Aradul. În ciuda acestor previziuni sumbre, cetatea s-a salvat, fiind redusă doar la garnizoana ei. În 1595, în cursul războiului de 15 ani, armatele Transilvaniei au eliberat valea inferioară a Mureșului, reintegrând Aradul în Principatul Transilvaniei, iar după victoria de la Șelimbăr (1599), teritoriul Aradului a ajuns sub autoritatea lui Mihai Viteazul. La începutul secolului al XVII-lea, principele Sigismund Rákóczi (1607-1608) i-a înnobilit pe soldații sârbi care au luptat la eliberarea Lipovei⁸, donându-le târgul Aradului împreună cu cetatea. Revendicările Porții privind retrocedarea cetăților aflate pe frontiera vestică a Principatului Transilvaniei – în primul rând cetatea Lipovei și a Ineului – au devenit tot mai vehemente în primele decenii ale secolului al XVII-lea. Principele Gabriel Bethlen (1613-1629) a cedat Porții în 1616 cetatea Lipovei și Aradul, reușind să păstreze Ineul. Aradul a revenit pentru scurt timp în posesia Principatului, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Confruntarea cu trupele otomane, care au pătruns în Transilvania în 1658, în urma campaniei militare poloneze condusă de Gheorghe Rákóczi al II-lea (1648-1660), a debutat cu succesele principelui. Acesta a eliberat și cetatea Aradului, pe care a evacuat-o și incendiat-o. Odată cu sosirea întăririlor armatei otomane situația s-a schimbat, la începutul anilor 1660 turcii reușind să recucerească cetățile de pe valea Mureșului, în perioada următoare reclădind cetatea Aradului. După eșecul asediului otoman asupra Vienei (1683), trupele imperiale au pornit o mare ofensivă

e nella nostra volgare favella ridutta./ All' Illustrissimo, & Eccellentissimo Signore/ IL SIG. PIETRO/ SENATOR GARZONI./ In Bologna, per Costantino Pisarri sotto le Scuole; all' Insegna di S. Michele, 1709. Con lic. de' Superiori, în Scritti inediti di Luigi Ferdinando Marsili raccolti e pubblicati nel II centenario dalla morte a cura di comitato marsiliano, Bologna, 1930, p. 137-140.

⁴ Vezi: Virgil Zaborovschi, *Istoria politice externe a celor trei principate, Țara Românească, Transilvania și Moldova, de la asediul Vienei (1683) până la moartea lui Șerban Cantacuzino și suirea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu (1688)*, București, 1925, p. 17-45; Ioan Moga, *Rivalitatea polono-austriacă și orientarea politică a Țărilor Române la sfârșitul secolului XVII*, Cluj, 1933, p. 112-145; Ioan Lupaș, *Sfârșitul suzeranității otomane și începutul regimului habsburgic în Transilvania*, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, tom XXV, București, 1943, p. 803-834; Veniamin Ciobanu, *România în politica Est-Central europeană, 1648-1711*, Iași, 1997; Gheorghe Platon, *Tra gli Imperi Ottomano, Austriaco e Russo (nei secoli XVI-XVIII)*, în *Una storia dei Romeni. Studi critici*, coord.: Stephen Fischer-Galați, Dinu C. Giurescu, Ioan-Aurel Pop, Cluj-Napoca, 2003, p. 201-210.

⁵ Vezi: Ion Totoiu, *Contribuții la istoria stăpânirii turcești în Banat și Crișana*, în *Studii. Revistă de istorie*, XIII, nr. 1, 1960, p. 5-35; Adriano Papo, *La battaglia di Lippa. 1551*, în *Studia historica ac danubiana*, an VIII, nr. 1-2, 2015, p. 63-114.

⁶ A se vedea: Ioan Hațegan, *Timișoara în evul mediu*, Timișoara, 2008, p. 69-104; Gizella-Nemeth, *La conquista ottomana di Temesvár. 1552*, în *Studia historica ac danubiana*, an VI, nr. 1-2, 2013, p. 7-79.

⁷ Referitor la istoria Aradului a se vedea: Ottó Lakátos, *Arad története*, I, Arad, 1881; Jancsó Benedek, *Aradvármegye és Arad szabad király város monographiája*, vol. II, Arad, 1892; Sándor Márki, *Arad vármegye és rad szabad Királyi város története*, I, 1892; *Aradul-permanență în istoria patriei*, Arad, 1978; *Arad. Monografia orașului de la începuturi până în 1989*, Arad, 1999; Eugen Ghiță, *Aspecte privind organizarea administrativ-teritorială și instituțională a comitatului Arad în secolul al XVIII-lea* (Some aspects of the administrative-territorial and institutional organization of Arad County in the eighteenth century), în *Administrație românească arădeană*, coord. Doru Sinaci, Emil Arbonie, Arad, 2011, 2, p. 22-31; Sorin Bulboacă, *Cucerirea otomană a comitatului Arad (mijlocul sec. al XVI-lea)*, în *Administrație românească arădeană, Studii și comunicări*, vol. IX, coord. D. Sinaci, E. Arbonie, Arad, 2014, p. 58-65.

⁸ Vezi: Stelean Ioan Boia, *Lipova în perioada Principatului (Secolele XVI-XVII)*, în *Administrație românească arădeană, Studii și comunicări*, vol. II, coord. D. Sinaci, E. Arbonie, Arad, 2011, p. 7-21.

spre est, Aradul trecând definitiv sub controlul trupelor creștine, în contextul războiului purtat de Liga Sfântă, la care aderase și Veneția, pentru eliberarea Europei centrale de sub ocupație otomană⁹. Eugeniu de Savoia a proiectat reconstrucția vechii fortărețe turcești, Georg Haruckern fiind desemnat să conducă lucrările. După retragerea stăpânirii otomane, cetatea Aradului trece sub dominația Imperiului Habsburgic (1687). Pacea de la Karlowitz (1699) a stabilit frontiera dintre Imperiul Habsburgic și cel Otoman pe Mureș, Aradul devenind centru zonal de pază a frontierei. Pacea, care a pus capăt conflictului armat, a prevăzut, printre altele, și demolarea cetății Lipovei. Această măsură a impus construcția unei fortificații noi pentru supravegherea văii Mureșului, însemnând implicit creșterea rolului strategic al Aradului. Inginerul militar Giovanni Morando Visconti va întocmi un proiect pentru fortificarea Aradului încă din 1693, construcția noii cetăți având loc înspre finele secolului al XVII-lea, sub coordonarea inginerului Nicolas Du Mont¹⁰.

Raportul despre cucerirea Aradului găzduit de Biblioteca Nazionale Marciana din Veneția debutează cu informațiile referitoare la acțiunile generalului imperial Claudius Florimund Mercy¹¹, care cu armata sa a ajuns sub zidurile Aradului. Astfel, „aflându-se Baronul Mercy restrâns în cartierele de iarnă, cu greu reușind să întrețină cavaleria, neputând urma decât cu mare dificultate corpul de unguri, pe care contele Caprara¹² l-ar fi adăugat oamenilor săi, a luat decizia de a-și extinde cartierele până la Arad, loc situat pe malul râului Mureș, la trei ore distanță de Timișoara și trei de Gyula”. Generalul Mercy ar fi aflat detalii precise despre acest loc de la „Colonelul Petehasy¹³, un foarte bun cunoscător al împrejurimilor”, care într-un raport i-ar fi transmis că garnizoana otomană nu depășea 500 de oameni, prin urmare, „presupunând că ar putea-o forța, a luat decizia, și astfel s-a pus în fruntea a 1500 Husari, 800 cai germani, 400 dragoni și 200 haiduci cu 5 tunuri și un mortar, care punându-se în mișcare, au mărșăluit cu dibăcie, astfel că în data de 9, fără că dușmanii să fie avertizați, au ajuns la distanță de o oră de Arad”. Între timp, comandantul garnizoanei a fost anunțat de înaintarea trupelor imperiale, însă cei pe care i-a trimis în recunoaștere i-au transmis că ar fi vorba doar de un corp de armată, astfel că „a urcat garnizoana pe cai” și a decis să meargă în întâmpinarea lui. „Husarii, care formau avangarda, și care au avansat lăsând în urmă cavaleria germană și infanteria la mai bine de jumătate de oră, au început să se încaiere cu Turcii, atacând pe rând”. Când și-au dat seama că cei din urmă intenționau să distrugă podurile, „care se află pe 2 sau 3 brațe ale râului Mureș și care înconjoară palanca Aradului, aproape formând o insulă, l-au avertizat pe Baronul Mercy”. Această veste l-a determinat „să-l trimită degrabă pe Generalul Haisler¹⁴, cu un corp de circa 80 de Dragoni”, să-i împiedice pe otomani să-și pună în aplicare planul. „La sosirea alor noștri s-au retras turcii, care luptau spre poarta locului, nesuținând atacurile decât cu puține forțe, și asta pentru a-i sprijini pe cei 200 de ieniceri, care poziționați într-un șanț le asigurau spatele celor ce încercau distrugerea podului și stricarea unui vad din apropiere”¹⁵.

Generalul Heissler ar fi dorit să-i implice în luptă pe Unguri împotriva ienicerilor, dar „știindu-i mai capabili să treacă râul, i-a împărțit în mici corpuri pentru a-l putea

⁹ A se vedea: Béla Köpeczi, *L'eco italiana delle lotte per l'indipendenza ungherese contro gli Asburgo nella seconda metà del secolo XVII*, în *Venezia, Italia, Ungheria fra Arcadia e Illuminismo. Rapporti italo-ungheresi dalla presa di Buda alla rivoluzione francese*, vol. editat de B. Köpeczi și Péter Sárközy, Budapesta, 1982, p. 23-33; László Nagy, *Il contributo veneziano nella guerra contro il Turco in Ungheria*, în *Venezia e Ungheria nel contesto del barocco europeo*, vol. editat de Vittore Branca, Florența, 1979, p. 431-444; Ekkehard Eickhoff, *Venezia, Vienna e i Turchi, bufera nel Sud-Est europeo, 1645-1700*, Milano, 1991; Kenneth M. Setton, *Venice, Austria and the Turks in the XVIIth century*, Philadelphia, 1991.

¹⁰ Corneliu Pădurean, *Istoria cetății Aradului și descrierea edificii* (<http://www.cetatea-aradului.eu/istoria-cetatii-aradului-si-descrierea-edificiului/>).

¹¹ Claudius Florimund (Fremaut) de Mercy d'Argenteau, cunoscut și sub numele Contele Mercy (1666-1734), a activat ca general în armata lui Eugeniu de Savoia, iar apoi ca guvernator al Banatului (1716-1734).

¹² Contele Enea Silvio Caprara (1631-1701), originar din Bologna, general în armata austriacă.

¹³ Dávid Petnehazy (1645?-sf. 1686/înc. 1687), unul din căpitaniii lui Imre Thököly, în 1685 a trecut de partea habsburgilor, participând la cucerirea Aradului.

¹⁴ Donat Heissler (1648-1696), general în armata imperială, în 1692 va cuceri cetatea Oradea.

¹⁵ *Verissima, e distinta relatione della presa di Arad*, p. [1].

urma". Între timp „i-a făcut să pună piciorul pe pământ pe Dragoni și pe aventurieri” și a avansat pentru a-i alunga pe cei care puneau la cale distrugerea podului, „ceea ce i-a și reușit foarte ușor, întrucât aflându-se, din întâmplare, la capătul acestuia o căruță cu fân”, i-a urcat în căruță și i-a acoperit cu fân, obligându-i să se retragă. Operațiunea i-a fost, însă, facilitată și pentru că „sosiseră întăriri din partea dragonilor lui Stirhaimb¹⁶ și a Ungurilor, ce găsiseră un vad și începuseră să-i împingă pe dușmani, care începuseră să cedeze, neîncetând să-i hărțuiască, împingându-i husarii pe turci până la poartă, iar de acolo până pe malul apei”¹⁷.

Sosit, între timp, la locul confruntărilor, Baronul Mercy cu cavaleria germană și cu restul dragonilor i-a găsit „pe cei care au pus mai înainte piciorul pe pământ trecând podul peste grinzile rămase, în urmărirea ienicerilor”. Aceștia din urmă, odată cu apariția restului de trupe imperiale, „s-au retras spre poarta locului de teamă să nu rămână afară”, însă „dându-și seama husarii și dragonii de ceea ce se întâmplă, i-au urmărit îndeaproape”, astfel că au ajuns împreună la poartă, „unii încercând să o ferece, alții să o deschidă”. Însă „ai noștri” s-au descurcat atât de bine – continuă raportul – că au reușit „să surmonteze înălțimea palâncii cu focul pistoalelor și carabinelor” și i-au constrâns pe dușmani să cedeze, astfel că „odată cucerită poarta au intrat dragonii pe jos, susținuți fiind de către regimentul Baronului Mercy, călare”¹⁸.

Avansând evenimentele până în acest punct, „au încercat asediații să se salveze pe poarta din spate, dar husarii, poziționându-se în fața ei i-au împiedicat”, în această tentativă implicându-l și pe Baronul Mercy, care sosind cu trupele germane și găsindu-i pe Turci că se îmbulzeau la ieșire, „i-a atacat cu putere, constrângând cea mai mare parte să se retragă în oraș, pe alții să se arunce în râu”, iar pe câțiva să ia calea ce peste pod ducea spre Timișoara. Ultimii au fost urmăriți de câțiva husari, rămânând Generalul Mercy să-i susțină pe ceilalți, care de dinăuntru se luptau cu inamicii. Otomanii „s-au retras în câteva case și într-o piață baricadată de căruțe”, apărându-se cu disperare și cu îndârjire până când, „nevoști să cedeze forței alor noștri, au rămas aproximativ 1000 dintre ei împreună cu Pașa de Sofia măcelăriți și 5 sau 600 prizonieri”¹⁹.

„Au obținut ai noștri o pradă consistentă, constând în cai, arme și orice fel de echipament turcesc”, mai ales că se afla acolo și Pașa de Sofia, „ajuns de curând de la Constantinopol cu 1200 de oameni aleși dintre cei mai buni din trupele otomane și trimiși la Arad, pentru a se odihni și a-și reface forțele, întărind garnizoana care ajungea astfel la 1800 de oameni”. Se aflau în acel loc „10 tunuri care au rămas pradă alor noștri, alături de 16 stindarde”. Timp de trei zile a fost jefuită cetatea, după care „dându-și seama că este imposibilă menținerea ei fiind prea îndepărtată de Solnok, i s-a dat foc și a fost abandonată”²⁰.

„Este aceasta o acțiune care merită amintită – spune autorul raportului –, deoarece a semănat multă teroare în garnizoanele turcești din apropiere”, astfel că Pașa de Timișoara după câteva zile „a ars cartierele aceluși loc, retrăgând garnizoana dintr-o localitate din vecinătatea Lipovei, lăsând-o și pe ea pradă flăcărilor”. Pierderile armatei imperiale s-ar fi ridicat la „30 de persoane, morți și răniți”, aproape în totalitate „dragoni”, între aceștia regăsindu-se „un locotenent rănit și un trompetist mort”. Raportul despre cucerirea Aradului de către trupele imperiale la finele anului 1686 se încheie într-o notă optimistă: „prizonierii zic că la Constantinopol se dă ca sigură pacea”²¹.

După cum s-a putut constata, documentul găzduit în Biblioteca Marciana din Veneția descrie cu lux de amănunte, din perspectiva armatei imperiale, toate acțiunile militare care au dus la pierderea Aradului de către trupele otomane. Tipărirea și comercializarea sa în orașul dogilor este o dovadă a interesului manifestat de monarhia habsburgică

¹⁶ Guido von Starhemberg (1657-1737), comandant al armatei imperiale în Ungaria între 1706-1708, va conduce operațiunile militare împotriva „curuților” lui Francisc Rákóczi al II-lea.

¹⁷ *Verissima, e distinta relatione della presa di Arad*, p. [2].

¹⁸ *Ibidem*, p. [2-3].

¹⁹ *Ibidem*, p. [3].

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

pentru popularizarea victoriilor sale împotriva Imperiului Otoman, după asediul eșuat al Vienei din 1683, dar și o mărturie a cunoașterii realităților din această parte a Europei la Veneția.

Anexă documentară

Biblioteca Nazionale Marciana, Misc. 449,
Relazioni di vittorie delle armi cesaree sopra turchi

Op. 11: VERISSIMA, E DISTINTA RELATIONE DELLA PRESA DI ARAD FORTEZZA Nell'Vngaria Superiore sotto li 19. Decembre 1686. DALL'ARMI CESAREE Con la morte del Bassà di Soffia, e Migliara di Turchi, tagliati á pezzi, e quantità di schiaui fatti prigionì, e con vn grande ricco bottino, consistente in Caualli, Armi, & ogni sorte di equipaggio Turchesco, che si trouaua in quella Piazza di detto Bassà di Soffia. IN VENETIA, MDCLXXXVI, Con Licenza de' Superiori.

Trovandosi il Baron Mercy ristretto talmente nei quartieri d'inverno, che gli riusciva difficile il far sussistere la Cavalleria, né lo poteva eseguire, che con difficoltà, & particolarmente il corpo degl'Ongari, che il Conte Caprara haveva aggiunto alla gente, che già prima si trovava havere; prese resolutione di volersi allargare con gl'accennati quartieri fino ad Arad; luogo situato su la Riviera di Marocz, distante quattr'hore da Temisuar, & trè da Giula.

Haveva havuto cognitione di questo luogo dal Colonello Petehasy, praticissimo di quei contorni, con raguaglio, che la guarnigione ordinaria non era più, che di 500. huomini, la onde supponendo poterla forzare, presane la resolutione, comandó 1500. Hussari, 800 Cavalli Alemanni, 400. Dragoni, & 200. Haiducchi con cinque pezzi di Cannone, & un' mortaro, quali postisi in marcia, la proseguirono con tanta diligenza, che a' 9. senza che gl'inimici ne havessero havuto avviso gionsero nella distanza di una sol' hora da Arad; ma frà tanto essendone il Comandante stato ragguagliato, & dettogli da quegli, che haveva mandato a riconoscere; che i nostri erane una partita di Ongari, che si lasciava vedere, fece subito montar la Guarnigione a Cavallo per andargli ad attaccare.

Gl'Hussari dunque, che havevano l'avanguardia, & si erano avanzati lasciandosi addietro la Cavalleria alemanna, & l'Infanteria una grossa mezz' hora, comincioro a scaramuciar con i Turchi caricandosi vicendevolmente, finche accorgendosi, che questi erano intenti a far rovinar' i ponti, che sono sovra due o tre rami della detta riviera di Marocz, & che cingono la palanca d'Arad formando quasi un' isola, ne fecero avvertito il Baron Mercy, quale a questo avviso fece in tutta diligenza avvanzar il General Haisler con circa 80. Dragoni a fine d'impedirgli il // proseguire in quel lavoro.

All' comparir de i nostri si ritirorno i Turchi, che combattevano verso la porta del luogo, non continuando la scaramuccia, che con picciole partite, & ciò per sostener 200. Gianizzeri, che postati in un fosso spalleggiavano quegli che erano intenti a rovinar il ponte, & guastar un guado che v'era vicino.

Havrebbe il general Haisler volsuto impiegar gl'Ongari contro questi Giannizzari, ma conoscendogli più atti a passar' il fiume, gli divise in picciole partite a fine vedessero d' eseguirlo, mentre egli frá tanto havendo fatto metter pie á terra a i Dragoni & à i Venturieri s'avansò per scacciar' quegli ch'erano intenti alla rovina del ponte, il che gli riuscì felicemente, poiche trovandosi per caso al principio di quello un Carro di fieno coperti da questo gli caricorno, obligandogli a ritirarsi, & perche fra tanto arrivò un rinforzo di Dragoni del Stirhaimb, & gl'Ongari, che havevano trovato un guado cominciarono a passare l'inimico altresì cominciò a cedere, non tralasciando però di continuamente scaramucciare caricando hora i nostri Hussari i Turchi fino alla porta, & hora venendo caricati, indietro infino alla riviera.

Gionse fra tanto il Baron Mercy con la Cavalleria Alemanna, & il resto de i Dragoni, trovando gl'altri, che haveano prima messo piede à terra, che passavano il ponte sovra i travi restati, seguendo i Gianizzari che alla comparsa del restante delle nostre truppe, si ritiravano verso la porta del luogo per tema di non restar tagliati fuora, del che accortisi

gl'Hussari, & i Dragoni che andavano passando, gli seguirono di così presso, che gionti unitamente alla porta, & tentando gl'uni di ferrarla, & gl'altri di aprirla, s'adoprono i nostri così bene, che sormontata l'altezza della palanca col fuoco delle pistole, & Carabine sovra via, & da ogni parte dove vi era apertura, costrinsero i nemici a // cedere, in modo che guadagnata la porta entrorno i Dragoni a piedi, venendo sostenuti dal Regimento del Baron Mercy a cavallo.

Gionte le cose a questo termine tentorno gl'assaliti di salvarsi per la porta contraria, ma gl'Hussari, havendo avanti di quella preso posto gl'impedirono, dando parte di questo tentativo al Baron Mercy, quale accorrendovi con le truppe alemane & trovando i Turchi intenti precipitosamente a sortire, gl'attaccò vigorosamente, constringendo la maggior parte a rientrar nella Città, altri a buttarsi nel fiume, & alcuni pochi a pigliar la strada del ponte, che va a Temisvvar, quali fece seguire da alcuni Hussari, restando egli con gl'altri a sostenere quegli che di dentro via agivano contro i nemici, quali ritiratisi in alcune, case & in una piazza baricata di Carri, si difendevano da disperati, & si difesero ostinatamente sin tanto, che costretti a cedere al vigore de i nostri, restorno circa 1000 di loro con il Bassa di Sofia tagliati a pezzi, & 5. in 600 prigionieri.

Fecero i nostri in questo luogo un grande, e ricco bottino, consistente in Cavalli, Armi, & ogni sorte di equipaggio Turchesco, stante che si trovava in quella Piazza il detto Bassa di Sofia giontovi di fresco da Costantinopoli con 1200 huomini scelti per i migliori fra le truppe Ottomane, & mandati a Arad; per ivi riposarsi, & rinfrescarsi, rinforzando la guarnigione che hormai accendeva al numero di 1800. huomini.

Si trovarono nel luogo 10 pezzi di Cannone che restorno preda de nostri, con 16 stendardi, & trè para di Timbali.

Durò il bottinare trè giorni, doppo i quali conoscendo esser impossibile il mantenersi per esser troppo lontano da Solnok vi fù posto il fuoco, & abbandonato.

E' quest'attione meritevole d'esser particolarmente rimarcata, havendo posto tanto terrore nelle guarnigioni Turche circonviene; che il Bassa di Temisvvar i giorni doppo fece arder i borghi di quel luogo, ritirando altresì la guarnigione di un borgo vicino a Lippa, facendolo parimente dar alle fiamme.

Sono dalla nostra parte restati da 30, quasi tutti Dragoni fra morti, & feriti, frà il numero de i quali vi è di Officiali un Tenente ferito, & un Cornetta morto.

I prigionieri poi dicono, che in Constantinopoli si da la pace per sicura, quale non seguendo la seditione, & la rivolta, che hormai è frà quei popoli crescerà in finito.